

Πρόταση για το Νέο Λύκειο και το σύστημα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

1. Εισαγωγή

Τα τελευταία τριάντα πέντε χρόνια (από τη μεταπολίτευση και μετά), το ζήτημα του Λυκείου, και το συνδεδεμένο με αυτό, ζήτημα των εισαγωγικών εξετάσεων αποτέλεσε σημείο αιχμής της εκπαιδευτικής πολιτικής όλων των κυβερνήσεων. Η εκτενής συζήτηση που το ζήτημα αυτό διαχρονικά έχει προκαλέσει, οφείλεται κατά βάση στο γεγονός ότι για πολλές δεκαετίες η ελληνική κοινωνία είδε την εκπαίδευση των παιδιών της και την εισαγωγή τους στην ανώτατη εκπαίδευση ως το όχημα μίας μοναδικής ευκαιρίας για ανοδική κοινωνική κινητικότητα. Οποιαδήποτε λοιπόν αλλαγή στη βαθμίδα αυτή συντονίζεται με τις βαθύτερες ανησυχίες και ανασφάλειες για το μέλλον των παιδιών μας. Ως αποτέλεσμα το θέμα αυτό συχνά προκαλεί δυσανάλογα μεγάλη κοινωνική πίεση. Είναι χαρακτηριστικό του τεράστιου συμβολικού του βάρους, το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι ίσως η μόνη χώρα της Ευρώπης όπου οι αλλαγές στο Λύκειο, οι εισαγωγικές εξετάσεις, και τα αποτελέσματα των εξετάσεων αυτών, γίνονται πρωτοσέλιδα στις μεγαλύτερες εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας και «πρώτη είδηση» σε όλα τα τηλεοπτικά και ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Αυτή η τάση άλλωστε πιστοποιείται και από το γεγονός ότι η ζήτηση για ανώτατου επιπέδου σπουδές είναι τόσο μεγάλη ώστε σχεδόν το σύνολο των αποφοίτων Λυκείων κάθε έτος να είναι υποψήφιοι για εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση (μάλιστα το 65%-70% εισάγεται, στο ποσοστό πρέπει να προστεθεί ο σημαντικός αριθμός ελλήνων που σπουδάζουν στο εξωτερικό). Η υψηλή ζήτηση για ανώτατες σπουδές στην Ελλάδα είναι ο βασικός λόγος για τη διατήρηση του συστήματος του *numerus clausus*. Σε αυτή την υψηλή ζήτηση για ακαδημαϊκού τύπου σπουδές συμβάλλει εκτός των άλλων και η έλλειψη ενός αξιόπιστου και ποιοτικού συστήματος τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης που θα έδινε στους νέους ανθρώπους άμεση διέξοδο στην αγορά εργασίας.

Η πίεση που προκύπτει από την αντικειμενική αδυναμία του πανεπιστημιακού συστήματος να ανταποκριθεί στη ζήτηση έχει αποτυπωθεί στις πολλές αλλαγές του συστήματος εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση από το 1964 μέχρι σήμερα (μέσος χρόνος επιβίωσης ενός συστήματος περίπου τα 8 έτη).

Η ψύχραιμη και νηφάλια προσέγγιση του θέματος απαιτεί λεπτομερή αποτύπωση του τι έχουμε καταφέρει μέχρι σήμερα, και σε τι προβλήματα και προκλήσεις έχουμε να απαντήσουμε στο μέλλον. Καμία αλλαγή δεν μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα, εάν δεν λάβει υπόψη της τα αποτελέσματα αυτής της ψύχραιμης ανάλυσης, που πρέπει να συνεκτιμήσει:

- το διάλογο που έχει διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο του ΕΣΥΠ και τη συναίνεση που έχει προκύψει σε κρίσιμα ζητήματα,
- τα δεδομένα και τις πρακτικές των εκπαιδευτικά επιτυχημένων χωρών,
- την παράδοση και το χαρακτήρα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος,
- τις ανάγκες, τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες των νέων ανθρώπων και των οικογενειών τους.

2. Η σημερινή κατάσταση στο Λύκειο

Η χώρα τις τελευταίες δεκαετίες έχει προχωρήσει σε σημαντικές επενδύσεις στη βαθμίδα του Λυκείου, τόσο σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού, όσο και σε επίπεδο υλικοτεχνικών υποδομών. Παράλληλα έχουν επιχειρηθεί πολλαπλές απόπειρες αλλαγής των προγραμμάτων σπουδών.

Το Λύκειο, όπως λειτουργεί σήμερα, **είναι κατά βάση μια βαθμίδα που προσφέρει αποσπασματικού χαρακτήρα γνώσεις, με λίγα μαθήματα ειδίκευσης και ακόμη λιγότερα μαθήματα επιλογής.** Συγκεκριμένα, σε κάθε μαθητή προσφέρονται συνολικά στις τρεις τάξεις 48 μαθήματα, εκ των οποίων τα 38 είναι γενικής παιδείας, τα 7 είναι κατεύθυνσης και μόλις τα 3 ελεύθερης επιλογής. Οι μαθητές αναλώνονται πολύ στην αφομοίωση πολλών κατακερματισμένων πληροφοριών που εντάσσονται σε πολλά γνωστικά πεδία, ενώ η διδασκαλία έχει ως βάση τις διαλέξεις που αφήνουν στους μαθητές ελάχιστα περιθώρια για δημιουργική αυτενέργεια και πρωτοβουλία. Η κατάσταση αυτή βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία με τα διεθνώς ισχύοντα.

Παράλληλα αποτελεί κοινό τόπο, που επανειλημμένως έχει αποτυπωθεί σε πολλές έρευνες της κοινής γνώμης, ότι το πρόγραμμα σπουδών του σημερινού Λυκείου:

- Αποθαρρύνει τη δημιουργικότητα και την πρωτοτυπία και ανταμείβει τη στείρα απομνημόνευση της ύλης.
- Δεν λαμβάνει υπόψη του τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά των μαθητών. Φορτώνει με υπέρμετρο άγχος και πίεση τους μαθητές. Αυτή η πίεση έχει

επιπτώσεις στην προσωπική και τη σχολική ζωή των εφήβων και οδηγεί σε απαξίωση του σχολείου.

- Οδηγεί σε αδυναμία εμπέδωσης της ύλης λόγω του κατακερματισμού του σχολικού χρόνου σε πολλά γνωστικά αντικείμενα, τα οποία δεν καλύπτονται επαρκώς, και στο απαραίτητο για τις εισαγωγικές εξετάσεις βάθος. Παράλληλα, ακυρώνεται ο παιδαγωγικός ρόλος των εκπαιδευτικών.

Αποτέλεσμα όλων των προαναφερθέντων ελλειμμάτων είναι η ελληνική οικογένεια να αιμορραγεί οικονομικά.

3. Οι προτεινόμενες αλλαγές

Όπως μας δείχνει τόσο η περιγραφή της κατάστασης που προηγήθηκε, όσο όμως και η εμπειρία όλων των φορέων της εκπαίδευσης και της κοινωνίας, το πρόβλημα έγκειται και στη **δομή και τη λογική του προγράμματος σπουδών**. Εκεί ακριβώς βρίσκεται και το κέντρο βάρους των αλλαγών που προτείνουμε:

- **Το Λύκειο γίνεται βαθμίδα απόκτησης στέρεης γενικής παιδείας σε γνωστικά αντικείμενα κεντρικής σημασίας για την εκπαίδευση, δίχως όμως τίποτε να εμποδίζει και τον βαθμιαίο προσανατολισμό των μαθητών προς τα ατομικά ενδιαφέροντα και τις φιλοδοξίες τους για περαιτέρω σπουδές μετά το Λύκειο.** Μετά την Α' Λυκείου (την τελευταία τάξη της αποκλειστικά γενικής παιδείας, που τώρα γίνεται πραγματική «γέφυρα» μεταξύ Γυμνασίου και Λυκείου), προχωρούμε στη Β' Λυκείου, όπου προσχηματίζεται ένας πρώτος προσανατολισμός των μαθητών, ο οποίος θα πάρει την τελική του μορφή στη Γ' Λυκείου. Λαμβάνεται κάθε πρόνοια, ώστε και να διευκολύνεται ο βαθμιαίος αυτός προσανατολισμός των μαθητών, αλλά και να μη λειτουργεί εις βάρος των στόχων της γενικής παιδείας.
- **Αναδιατάσσεται ο αριθμός των μαθημάτων, και ανακαθορίζονται το περιεχόμενο και ο τρόπος διδασκαλίας τους.** Διευκολύνεται η πρόσβαση στις βαθιές δομές γνώσης χάρη στα μαθήματα της επιλογής των παιδιών που θεσπίζονται, ενώ, ταυτόχρονα, εξασφαλίζεται και επαρκής χρόνος, στο σχολείο, για την ολοκληρωμένη κάλυψή τους. Έτσι, δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι μονόωρο μάθημα δεν υφίσταται στο νέο Λύκειο.
- **Τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας (Νέα και Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία-Λογοτεχνία), η Ιστορία, και τα Μαθηματικά, συνιστούν τον τριπλό πυρήνα των μαθημάτων γενικής παιδείας, τα οποία οι μαθητές παρακολουθούν υποχρεωτικά, ανεξάρτητα από τις ατομικές κλίσεις και τις επιλογές τους.** Είναι εδώ ορατός ο στόχος, οι όποιες ειδικότερες κλίσεις των μαθητών να περιστρέφονται γύρω από την απόκτηση μιας ευρύτερης

γενικής παιδείας, η οποία θα καλλιεργεί την κριτική σκέψη και την επικοινωνία (Γλώσσα), την αυτογνωσία και την ολοκληρωμένη εθνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα (Ιστορία) και τη μαθηματική σύλληψη της πραγματικότητας (Μαθηματικά).

- **Εισάγεται η «ερευνητική» ή «συνθετική εργασία» (αγγλικά Project), ως διακριτή ενότητα του προγράμματος σπουδών,** για να αποκτήσουν οι μαθητές την πολύτιμη εμπειρία διαχείρισης μαθησιακών έργων ανοικτού τύπου, τα οποία απαιτούν εγκάρσιες ικανότητες όπως είναι μεταξύ άλλων: ο σχεδιασμός και η επίλυση προβλημάτων, η δημιουργικότητα και η κριτική σκέψη και η καινοτομία, η εφαρμογή της θεωρητικής γνώσης σε πραγματικά πλαίσια εφαρμογών και ο συνδυασμός των γνώσεων από διάφορα μαθήματα. Η ερευνητική εργασία είναι υποχρεωτική για όλους τους μαθητές. Αξιολογείται αυτόνομα, και ο βαθμός της προσμετράται ισότιμα με τους βαθμούς των υπόλοιπων μαθημάτων. Η αξιολόγηση συνεκτιμά όχι μόνον το αποτέλεσμα της εργασίας των μαθητών, αλλά και την όλη διαδικασία εκπόνησής της.
- **Διευρύνεται ουσιαστικά το φάσμα των επιλογών των μαθητών.** Το Νέο Λύκειο, σύμφωνα με τα προηγούμενα, παρέχει στέρεη γενική παιδεία. Παράλληλα όμως, και σε αντιδιαστολή προς το σημερινό (που δίνει μόλις τρία μαθήματα επιλογής), διευκολύνει τον μαθητή σε προσωπικές επιλογές μαθημάτων, ανάλογα με τις ιδιαίτερες κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του, παρέχοντάς του συμπάρσταση στους σχεδιασμούς του για πρόσβαση στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα: και στις τρεις τάξεις, του δίνει τη δυνατότητα να επιλέξει ελεύθερα το θέμα της ερευνητικής εργασίας, από το γνωστικό εκείνο πεδίο με το οποίο επιθυμεί να ασχοληθεί· προπάντων στη Β' και στη Γ' Λυκείου, του δίνει ελευθερία να επιλέξει τον κύκλο ή το άθροισμα εκείνο μαθημάτων που θα υπηρετήσουν τις ανάγκες του, όχι βέβαια χωρίς την πάντα χρήσιμη εσωτερική καθοδήγηση. Η εσωτερική αυτή συμβουλευτική διαδικασία ουσιαστικοποιείται τώρα, για να ανταποκρίνονται σύμμετρα προς τις ρυθμίσεις που εισάγονται στις επόμενες παραγράφους, και γίνεται ακόμη περισσότερο απαραίτητη, όσο η απεριόριστη προσφορά επιλεγόμενων μαθημάτων εκ των πραγμάτων δεν είναι δυνατή σε όλα τα σχολεία και σε όλα τα γεωγραφικά σημεία της επικράτειας.
- **Ενισχύεται ουσιαστικά η Τέχνη και ο Πολιτισμός.** Το σχετικό πεδίο (που σήμερα περιορίζεται σε δύο μόνο μαθήματα επιλογής στην Α' και τη Γ' Λυκείου), στο νέο Λύκειο διαχέεται σε όλες τις τάξεις μέσω: (α) της εκπόνησης της ερευνητικής εργασίας στην Α', Β' και Γ' Λυκείου --το θέμα της οποίας μπορεί να εντάσσεται στον κύκλο «Τέχνη και Πολιτισμός»--, (β) της καθιέρωσης του μαθήματος επιλογής «Τέχνη και Πολιτισμός» για όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως της ομάδας μαθημάτων που θα επιλέξουν στη Β'

Λυκείου, (γ) της ένταξης του μαθήματος «Ιστορία της Τέχνης» στην ομάδα μαθημάτων που εξυπηρετούν μαθητές που σκέφτονται περαιτέρω σπουδές στις ανθρωπιστικές επιστήμες, και (δ) της καθιέρωσης του μαθήματος της «Καλλιτεχνικής και Πολιτισμικής Δημιουργίας» ως μαθήματος επιλογής στη Β' και Γ' Λυκείου, όπου οι μαθητές θα μπορούν με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών να παράγουν έργα καλλιτεχνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα (π.χ. θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, εκθέσεις ζωγραφικής, ποιητικές συλλογές, παραστάσεις χορού, video art, τέχνη με τη χρήση ψηφιακών μέσων).

- **Στις δυο τελευταίες τάξεις (Β' και Γ') του Λυκείου παρέχεται στους μαθητές, εντός του σχολικού προγράμματος, η δυνατότητα να παρακολουθούν επιλεγμένα μαθήματα («μαθήματα εμβάθυνσης») σε επιπλέον ώρες, για να μειωθεί η εξάρτηση από το φροντιστήριο.** Σε κάποια μαθήματα επιλογής, εισάγονται τα αντίστοιχα «μαθήματα εμβάθυνσης», προκειμένου για βασικά γνωστικά αντικείμενα με κομβική σημασία για την πρόσβαση των μαθητών στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα. Με τον τρόπο αυτό και κατά τις επιλογές τους, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν, εντός του σχολείου, σε περισσότερες ώρες διδασκαλίας μαθήματα αυξημένης γι' αυτούς βαρύτητας. Έτσι, αφενός μέσω της μείωσης του σημερινού αριθμού των διδασκόμενων μαθημάτων, και, αφετέρου, μέσω της προσφοράς μαθημάτων εμβάθυνσης (πάντα κατ' επιλογήν) στα επιθυμητά γνωστικά αντικείμενα, δίνεται μέσα στο σχολείο υπερεπαρκής χρόνος, για να αφομοιωθεί η ύλη και να μειωθεί η εξάρτηση από το φροντιστήριο. Για παράδειγμα, ο μαθητής της Γ' Λυκείου, που διδάσκεται 5 ώρες Μαθηματικά στη σημερινή Θετική ή στην Τεχνολογική κατεύθυνση, με το νέο σύστημα θα διδάσκεται συνολικά 7 ώρες Μαθηματικά, οι οποίες θα μπορούν να αυξηθούν και σε 9, εάν έχει επιλέξει και το αντίστοιχο μάθημα εμβάθυνσης. Ανάλογη αύξηση θα ισχύσει και για τα άλλα μαθήματα.
- **Υπενθυμίζεται ότι όλοι οι μαθητές έχουν πιστοποιηθεί στην ξένη γλώσσα και στην Πληροφορική από τη Γ' Γυμνασίου.** Ήδη από εφέτος τον Ιούνιο ξεκινάει πιλοτικά η πιστοποίηση στην Πληροφορική.

Α' Λυκείου

- Η Α' Λυκείου αποτελεί **τάξη Γενικής Παιδείας**. Αυτό δεν αποκλείει να μπορούν όσοι μαθητές το επιθυμούν να αρχίσουν σταδιακά να προετοιμάζονται για τα επόμενα βήματά τους, εφόσον τους παρέχεται η δυνατότητα να εκπονήσουν την ερευνητική τους εργασία πάνω σε θέμα εντασσόμενο στις Ανθρωπιστικές ή τις Κοινωνικές Επιστήμες · στην Τέχνη ή τον Πολιτισμό · στα Μαθηματικά, στις Φυσικές Επιστήμες ή στην Τεχνολογία

· στο Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη --ή σε ένα συνδυασμό των ανωτέρω.

- **Μειώνεται κατά 8 ο συνολικός αριθμός των μαθημάτων** (από 16 σε 8), ούτως ώστε αφενός να γίνεται εμβάθυνση και να αποκτώνται ουσιαστικές γνώσεις σε κεντρικής σημασίας γνωστικά αντικείμενα, και, αφετέρου, να αναδεικνύεται η εσωτερική ενότητα γνωστικών αντικειμένων, που ως τώρα προσφέρονταν ανεξάρτητα αλλήλων. Συγκεκριμένα,
 1. δημιουργείται ενιαίος τίτλος «Ελληνική Γλώσσα (Αρχαία και Νέα Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία)», με διακριτά μαθήματα την «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία», τη «Νεοελληνική Γλώσσα» και τη «Νεοελληνική Λογοτεχνία», για να αναδεικνύεται ο πλούτος και η εσωτερική συνοχή, η ιστορική συνέχεια και η εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας και γραμματείας.
 2. ενοποιούνται τα μέχρι σήμερα ανεξάρτητα μαθήματα της «Άλγεβρας» και της «Γεωμετρίας» σε ένα ενιαίο τίτλο «Μαθηματικά».
 3. δημιουργείται ενιαίος τίτλος «Φυσικές Επιστήμες», με διακριτά μαθήματα τη «Φυσική», τη «Χημεία», και τη «Βιολογία» (η τελευταία αποτελεί καινοτόμο προσθήκη στην Α' Λυκείου).
 4. το μάθημα της «Τεχνολογίας» ενσωματώνεται στην «ερευνητική εργασία». Να σημειωθεί ότι, αντί του ενός απλού μαθήματος σχολείου που καταργείται, θεσπίζεται τώρα η πλήρης και ουσιαστική ενσωμάτωση των Νέων Τεχνολογιών σε όλα τα μαθήματα –και τούτο όχι για λόγους διακοσμητικούς, αλλά ουσίας: στην καρδιά της καινοτομικής σκέψης βρίσκεται η δυνατότητα να μαζεύει κανείς υλικό από όλες τις πηγές και μετά να συνδυάσει με τρόπο ευρετικό και να το υποβάλει σε κριτική επεξεργασία. Τόσο η διαδικασία της αναζήτησης και συλλογής υλικού όσο και της επεξεργασίας του είναι σήμερα κατεξοχήν δυνατή μέσα από το Διαδίκτυο και τις ποικίλες εφαρμογές. Μ' αυτές επιδιώκεται να εξοικειωθεί ο μαθητής και στην εκπόνηση της ερευνητικής εργασίας, αλλά και σε όλα τα μαθήματα του σχολείου, μέσα από τα νέα Προγράμματα Σπουδών.
 5. το μάθημα «Αρχές Οικονομίας» μεταφέρεται στη Β' Λυκείου, σε ηλικία που οι μαθητές έχουν αποκτήσει περισσότερα ερεθίσματα και ενδιαφέρον, για να αντιλαμβάνονται τα οικονομικά φαινόμενα.
 6. ο «Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός», από το υποβαθμισμένο μονόωρο μάθημα που είναι σήμερα στην τάξη αυτή, αναβαθμίζεται αναδιοργανούμενο πλήρως και εντασσόμενο, ως οριζόντια δράση, στη σχολική ζωή. Μέσω σύγχρονων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων (π.χ. με προσκλήσεις στο σχολείο επαγγελματικών ενώσεων, ή με σύνδεση με επαγγελματίες κατά τη διεξαγωγή των ερευνητικών εργασιών) και αναβαθμισμένων ψηφιακών υπηρεσιών

επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής, οι μαθητές υποστηρίζονται πλήρως, για να επιλέξουν το επαγγελματικό τους μέλλον.

7. οι μαθητές υποχρεούνται να επιλέξουν την «ερευνητική εργασία», η οποία αξιολογείται και βαθμολογείται ισότιμα προς όλα τα άλλα μαθήματα.

Β' Λυκείου

- Στη Β' Λυκείου υπάρχουν διάφορες επιλογές. Πάντα με τη συμβουλευτική στήριξη και καθοδήγηση του σχολείου, οι μαθητές επιλέγουν (από έναν ενδεικτικό κατάλογο προσφερομένων μαθημάτων σχολείου –ακόμη και από ελεύθερες ατομικές επιλογές) έναν αριθμό μαθημάτων από τις κλασικές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, από τις επιστήμες τις θετικές, τις τεχνολογικές και εκείνες της υγείας. **Με τον τρόπο αυτόν, οι επιλογές στη Β' Λυκείου έχουν χαρακτήρα κάθε άλλο παρά οριστικό και τελεσίδικο· αντίθετα, επιτρέπουν στους μαθητές σημαντικό βαθμό ευελιξίας, ακόμα και σε αυτόν τον προχωρημένο σταθμό των σπουδών τους.**
- Ο συνολικός αριθμός των μαθημάτων μειώνεται κατά 5 (από δεκαεπτά μαθήματα σε δώδεκα). Ο αριθμός αυτός είναι σταθερός και ανεξάρτητος από τη σύνθεση των μαθημάτων που επιλέγονται.

Γ' Λυκείου

- Στη Γ' Λυκείου, όταν οι στρατηγικοί στόχοι των παιδιών παίρνουν την τελική τους μορφή, διευκολύνεται η επιλογή μαθημάτων που αποφασίζουν οι μαθητές. Μεταξύ άλλων, η εσωτερική συμβουλευτική οφείλει να καθοδηγήσει τα παιδιά -- ως προς τη σύνθεση των μαθημάτων εκείνων που απαιτούν τα Τμήματα των ΑΕΙ για πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, για τους συντελεστές βαρύτητας και τα συναφή - -, ακόμη και με τη υπόδειξη «ενδεικτικών διαδρομών» ή «ενδεικτικών προγραμμάτων», τα οποία βέβαια κάθε άλλο είναι παρά υποχρεωτικά.
- Μειώνεται κατά 6 ο συνολικός αριθμός μαθημάτων (από δεκαέξι μαθήματα σε δέκα).

Για όλες τις παραπάνω αλλαγές έχει γίνει πλήρης προγραμματισμός των αναγκών σε διδακτικό προσωπικό.

4. Η αξιολόγηση στο Νέο Λύκειο

4.1 Γενικές αρχές

Η αλλαγή στο Λύκειο θα πρέπει να συνοδευθεί και με την αλλαγή του τρόπου αξιολόγησης των αντίστοιχων μαθημάτων. Η αλλαγή αυτή θα χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές από τις παρακάτω ειδικότερες κατευθύνσεις:

- Προσδιορισμός της ανά μάθημα εξεταστέας ύλης με βάση θεματικές ενότητες ή μονάδες, και όχι με τον ορισμό σελίδων από το σχολικό βιβλίο.
- Ικανότητα σύνθεσης των ουσιαστών γνώσεων από ευρύτερα τμήματα της ύλης.
- Κατανόηση των βασικών εννοιών (ή, κατά το αντικείμενο: γεγονότων, διαδικασιών ή διεργασιών) του κάθε γνωστικού πεδίου.
- Εφαρμογή των ειδικών μεθοδολογικών εργαλείων του κάθε γνωστικού πεδίου (αξιολόγηση του ειδικού τρόπου σκέψης που χαρακτηρίζει το κάθε πεδίο).
- Δυνατότητα κριτικής αξιολόγησης και ανάπτυξης ορθολογικών επιχειρημάτων και τεκμηρίωσης για θέματα συναφή με την ύλη.
- Εφαρμογή της γνώσης για την αντιμετώπιση προβλημάτων ή την αξιολόγηση καταστάσεων σε πραγματικά και ποικίλα πλαίσια εφαρμογής. Εκτός από τις γνώσεις θα αξιολογούνται και οι δεξιότητες των μαθητών.
- Επάρκεια στη χρήση ειδικών εκφραστικών κωδίκων (όπου εφαρμόζεται, π.χ., φορμαλισμός στα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες, ανάγνωση γραφικών παραστάσεων ή ειδικών σχεδιαγραμμάτων, κλπ).

Με άλλα λόγια, η αξιολόγηση θα πρέπει να εστιάζει αφενός στην ουσιαστική κατανόηση των κεντρικών θεμάτων και εννοιών, και, αφετέρου, στην κατάκτηση των ανώτερων γνωστικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η κριτική και συνθετική σκέψη, η αξιολόγηση, η επιχειρηματολογία, η επίλυση προβλημάτων, η πρωτοτυπία.

4.2 Ρυθμίσεις

Οι εξετάσεις στο τέλος της Α', Β' και Γ' Λυκείου σταδιακά και με πρώτο έτος εφαρμογής για την Α' μόνο Λυκείου την επόμενη σχολική χρονιά, διεξάγονται ενδοσχολικά με κοινά θέματα που τίθενται σε εθνικό επίπεδο ενώ παράλληλα προοπτικά θα συγκροτηθεί και τράπεζα θεμάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας από την οποία θα αντλούνται τα θέματα. Στην περίπτωση αυτή το απολυτήριο Λυκείου θα προκύπτει από το μέσο όρο της βαθμολογίας των μαθητών στην Α', Β' και Γ' Λυκείου. Ο τρόπος αυτός υπολογισμού του βαθμού του απολυτηρίου Λυκείου όπως ήδη αναφέρθηκε θα εφαρμοσθεί για τους μαθητές που φοιτούν τώρα στην Γ' Γυμνασίου ώστε να μην αιφνιδιασθεί κανείς.

Με βάση τις παραπάνω ρυθμίσεις, τόσο στο επίπεδο των αλλαγών στα προγράμματα σπουδών όσο και των αλλαγών στον τρόπο αξιολόγησης, επιχειρείται η ενίσχυση της αυτονομίας της σχολικής μονάδας (μέσω της δυνατότητας δημιουργικής πρωτοβουλίας των εκπαιδευτικών στις ερευνητικές εργασίες, το μάθημα της Καλλιτεχνικής και Πολιτιστικής Δημιουργίας αλλά και των μαθημάτων εμβάθυνσης). Παράλληλα επιχειρείται η αντικειμενικοποίηση της αξιολόγησης του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου. Έτσι σταδιακά προσεγγίζεται ο στόχος της αποδέσμευσης της σχολικής μονάδας από τον κεντρικό κρατικό εναγκαλισμό, με παράλληλη όμως αντικειμενική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού της έργου.

5. Νέο Σύστημα πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση

5.1 Οι αδυναμίες του σημερινού εξεταστικού συστήματος

Ένα σύστημα εξετάσεων οφείλει να είναι αφενός δίκαιο (fair) και αφετέρου έγκυρο (valid). Το υφιστάμενο σύστημα έχει εμπεδωθεί στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας μόνον ως αδιάβλητο –όχι όμως και δίκαιο. Και τούτο διότι παρέχει μια σειρά διασφαλίσεις (π.χ. κοινά θέματα κεντρικά οριζόμενα, απόκρυψη των ονομάτων των υποψηφίων, τυχαία αντιστοίχιση γραπτών-βαθμολογητών, κεντρική επεξεργασία και έκδοση αποτελεσμάτων).

Με τον όρο «έγκυρο» εννοούμε ότι οι γραπτές δοκιμασίες που απαρτίζουν το σύστημα των εξετάσεων ελέγχουν πράγματι το επιθυμητό επίπεδο γνώσεων, που πρέπει να έχει ένας υποψήφιος προκειμένου να συνεχίσει τις σπουδές του σε ένα επιστημονικό πεδίο ή/και να είναι ολοκληρωμένος ακαδημαϊκός πολίτης. Με βάση αυτό τον ορισμό το σημερινό σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων δεν είναι έγκυρο αφού:

α) τα θέματα αφορούν σε ένα περιορισμένο μόνο τμήμα της ύλης της τελευταίας μόνο τάξης του Λυκείου.

β) τα θέματα δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με το σκοπό της εξέτασης (με την ίδια εξέταση κρίνεται η απόκτηση του απολυτηρίου Λυκείου και της εισαγωγής στα ανώτατα ιδρύματα).

Βρέθηκε ότι σχεδόν οι περισσότεροι τους μισούς βαθμολογητές (55,4%) δεν πιστεύουν πως το ισχύον σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση επιτυγχάνει την πολυεπίπεδη αξιολόγηση των δεξιοτήτων των μαθητών.

δ) δεν διαφοροποιείται η βαρύτητα της επίδοσης στα διάφορα μαθήματα ανάλογα με τις απαιτήσεις που θέτουν τα ίδια τα Τμήματα των ΑΕΙ.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι μια σειρά από παθογένειες οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

- Με το σημερινό σύστημα, ανθεί ένα τεράστιο οικονομικό κύκλωμα παραπαιδείας, και δυστυχώς είναι σαφές ότι δημιουργούνται και αναπαράγονται κοινωνικοί φραγμοί, καθώς τα παιδιά των ασθενέστερων οικονομικά οικογενειών έχουν σαφέστατα πολύ λιγότερες ευκαιρίες. **Υπολογίζεται (με στοιχεία του 2008) ότι ετησίως δαπανώνται περίπου 1.053.000.000 ευρώ.**
- Οι υποψήφιοι στη συντριπτική τους πλειονότητα εισάγονται σε Τμήματα που βρίσκονται χαμηλά στις προτιμήσεις τους. Είναι δε χαρακτηριστικό το γεγονός ότι περίπου το 15% των υποψηφίων κάθε χρονιάς επαναλαμβάνουν τις εξετάσεις την επόμενη χρονιά με την ελπίδα να μπουν στα Τμήματα που πραγματικά επιθυμούν.

5.2 Περιγραφή του νέου συστήματος

1. **Δημιουργείται Ανεξάρτητος Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων** που θα αναλάβει συνολικά τη ρύθμιση όλων των σχετικών με τις εξετάσεις θεμάτων. Συγκεκριμένα ανάμεσα στις αρμοδιότητες του οργανισμού ενδεικτικά συγκαταλέγονται και τα ακόλουθα:
 - Ο προσδιορισμός της **εξεταστέας ύλης που έχει μόνο θεματικό προσδιορισμό** (π.χ. μηχανική στερεού σώματος, οπτική, κτλ) και όχι προσδιορισμό σελίδων. Η εξέταση θα αφορά στην αξιολόγηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων.
 - Η ανάπτυξη **τράπεζας θεμάτων διαβαθμισμένης (σταθμισμένης) δυσκολίας.**
 - Η ανάδειξη **επιλεγμένων βαθμολογητών** που θα αξιολογούνται και θα επιμορφώνονται διαρκώς.
 - Η διοργάνωση των εξετάσεων (θέματα, επιτηρήσεις, διάρκεια, διαδικασία βαθμολόγησης και αναβαθμολόγησης, κλπ).
 - Η δυνατότητα **οι εξετάσεις να επαναλαμβάνονται**, υπό κάποιες προϋποθέσεις, εντός του έτους (πέραν της πάγιας ετήσιας διεξαγωγής τους) είναι ζήτημα που θα εξεταστεί από τον Ανεξάρτητο Εθνικό Οργανισμό Εξετάσεων.
2. Στο τέλος της Γ' Λυκείου οι μαθητές δίνουν πανελλήνιες εξετάσεις για την εισαγωγή τους στην ανώτατη εκπαίδευση. Η τελική γραπτή εξέταση ανά μάθημα περιλαμβάνει δυο ομάδες θεμάτων. Η επίδοση των μαθητών στην πρώτη ομάδα θεμάτων καθορίζει το βαθμό που λαμβάνεται υπόψη για την

απόκτηση του απολυτήριου Λυκείου στο συγκεκριμένο μάθημα, ενώ η επίδοση στη δεύτερη ομάδα θεμάτων καθορίζει την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση. Οι πανελλήνιες αυτές εξετάσεις διεξάγονται σε όλα τα μαθήματα της Γ' Λυκείου με μόνες εξαιρέσεις το σχέδιο έρευνας (project) και τη Φυσική Αγωγή που αξιολογούνται μόνο ενδοσχολικά.

Όλοι οι μαθητές της Γ' Λυκείου υποχρεούνται να προσέλθουν στην εξέταση της πρώτης ομάδας θεμάτων, για να λάβουν το Απολυτήριο Λυκείου. Στην εξέταση της δεύτερης ομάδας θεμάτων προχωρούν **μόνον εκείνοι οι μαθητές που επιθυμούν εισαγωγή τους στο Πανεπιστήμιο.** Οι μαθητές αυτοί επιλέγουν σε ποια μαθήματα θα δώσουν εξετάσεις στην δεύτερη ομάδα θεμάτων, με βάση την επιθυμία τους να εισαχθούν σε συγκεκριμένα Τμήματα. Με τον τρόπο αυτό αποσυνδέονται οι εξετάσεις για την «απόκτηση του απολυτηρίου Λυκείου» από τις εξετάσεις για την «εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση». Παράλληλα αποκτά πρόσθετο κύρος το απολυτήριο Λυκείου, αφού αποκτάται με εθνικού χαρακτήρα εξωτερικές εξετάσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι:

3. Τα Τμήματα των ΑΕΙ δημοσιοποιούν τα κριτήρια που έχουν υιοθετήσει **μόνα τους (π.χ. ποια μαθήματα και με ποιους συντελεστές βαρύτητας σε ένα έκαστο)** για την εισαγωγή φοιτητών σ' αυτά. Ο αριθμός των εξεταζόμενων μαθημάτων θα είναι από 3 έως 5. Η ελληνική γλώσσα είναι υποχρεωτικά ένα από αυτά.
4. Οι μαθητές μπορούν **να εισάγονται χωρίς εξετάσεις σε Τμήματα, όπου συγκεντρώνεται ζήτηση χαμηλότερη από τον αριθμό προσφερόμενων θέσεων.** Στην περίπτωση αυτή τα εν λόγω Τμήματα μπορούν να θέτουν ελάχιστες προϋποθέσεις εισαγωγής που σχετίζονται μόνο με την επίδοση των μαθητών στο Λύκειο. Το Φεβρουάριο οι μαθητές υποβάλλουν ένα πρώτο μηχανογραφικό δελτίο με βάση το οποίο προσδιορίζονται τα Τμήματα χαμηλής ζήτησης στα οποία οι μαθητές που τα δήλωσαν μπορούν να περάσουν χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις. Μετά τη διεξαγωγή των εισαγωγικών εξετάσεων τον Ιούνιο, οι μαθητές που συμμετείχαν σε αυτές υποβάλλουν νέο οριστικό αυτή τη φορά μηχανογραφικό δελτίο με τις προτιμήσεις τους.
5. Οι μαθητές μπορούν να δώσουν όσα μαθήματα επιθυμούν από το ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών που παρακολουθούν ώστε να διευρύνουν το φάσμα των επιλογών τους σε Τμήματα.
6. **Οι τελικές εξετάσεις στην Α', Β' και Γ' Λυκείου διεξάγονται ενδοσχολικά με θέματα που τίθενται σε εθνικό επίπεδο.** Στα γραπτά καλύπτονται τα ονόματα των μαθητών. Ο βαθμός της κάθε τάξης αντίστοιχα προκύπτει ως ο μέσος όρος της προφορικής και της τελικής γραπτής επίδοσης του μαθητή

σε κάθε μάθημα. Ο βαθμός του απολυτηρίου δύναται να προσμετράται για την εισαγωγή των μαθητών σε ποσοστό που αποφασίζει ο εθνικός οργανισμός.

Από τις αλλαγές αυτές δεν αιφνιδιάζεται κανείς. Συγκεκριμένα:

1. Για τους μαθητές που τη στιγμή αυτή φοιτούν στην Β' και στη Γ' Λυκείου **δεν θα υπάρξει καμιά απολύτως μεταβολή.**
2. Για τους μαθητές που τη στιγμή αυτή φοιτούν στην Α' Λυκείου θα ισχύσει μεταβατικό σύστημα σύμφωνα με το οποίο:
 - Οι μαθητές αυτοί παρακολουθούν τα ενδεικτικά προγράμματα σπουδών της Β' και Γ' Λυκείου με τις αντίστοιχες προσαρμογές των υφιστάμενων αναλυτικών προγραμμάτων των μαθημάτων που περιλαμβάνονται σε αυτά. Στο τέλος της Γ' Λυκείου δίνουν πανελλήνιες εξετάσεις που οργανώνονται όπως και σήμερα από το Υπουργείο Παιδείας.
 - Η τελική γραπτή εξέταση ανά μάθημα περιλαμβάνει δυο ομάδες θεμάτων. Η επίδοση των μαθητών στην πρώτη ομάδα θεμάτων καθορίζει το βαθμό που λαμβάνεται υπόψη για την απόκτηση του απολυτηρίου Λυκείου στο συγκεκριμένο μάθημα, ενώ η επίδοση στη δεύτερη ομάδα θεμάτων καθορίζει την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση. **Οι μαθητές δίνουν τη δεύτερη ομάδα θεμάτων για την εισαγωγή τους σε τέσσερα μόνο μαθήματα που καθορίζονται από τα Τμήματα ΑΕΙ** ανάλογα με το ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών που έχουν παρακολουθήσει. Τα Τμήματα προσδιορίζουν αυτά τα τέσσερα μαθήματα μέχρι το τέλος Μαΐου.
 - Οι μαθητές αυτοί μπορούν να εισάγονται χωρίς εξετάσεις σε Τμήματα που συγκεντρώνουν χαμηλότερη ζήτηση από τις προσφερόμενες θέσεις. Στην περίπτωση αυτή τα εν λόγω Τμήματα μπορούν να θέτουν ελάχιστες προϋποθέσεις εισαγωγής που σχετίζονται μόνο με την επίδοση των μαθητών στο Λύκειο.
3. Η **πλήρης εφαρμογή** του νέου τρόπου εισαγωγής, όπως περιγράφηκε παραπάνω (νέος οργανισμός, τράπεζα θεμάτων, νέος τρόπος ενδοσχολικών εξετάσεων, υπολογισμός απολυτηρίου Λυκείου), θα ισχύσει από το σχ. έτος 2014-15 και θα αφορά τους μαθητές που κατά το σχολικό έτος 2011/12 φοιτούν στην Γ' Γυμνασίου.

Βιβλιογραφία

Δημαράς, Αλέξης, (1997), *Το εθνικό απολυτήριο. Μια πρόταση που έγινε: Τεκμήρια για την ιστορία*, Αθήνα: Ερμής.

ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ (2010), *Ετήσια Έκθεση για την Τυπική Εκπαίδευση 2010*, Αθήνα.

ΚΕΜΕΤΕ/ΟΛΜΕ (1998), *Μελέτες - Έρευνες -1- Ενιαίο Λύκειο - Εισαγωγικές ΑΕΙ - Υγεία κ.ά.*, Αθήνα.

OECD, (2011), *Strong Performers and Successful Reformers in Education: Education Policy Advice for Greece*, Paris: OECD.

ΟΛΜΕ (1995), *Πρακτικά Διημέρου (Ενιαίο Λύκειο - Εισαγωγικές ΑΕΙ)*, Αθήνα.

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, (2003), *Η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη: Αξιολόγηση και εξεταστικά συστήματα*, Αθήνα.

ΠΟΣΔΕΠ (2009), *Οι αλλαγές στο Λύκειο και στο σύστημα πρόσβασης*, Πρακτικά διήμερου επιστημονικού συνέδριου, Επιστημονική επιμέλεια: Κώστας Αγγελάκος Αθήνα: Πλέθρον.

Μπαμπινιώτης, Γεώργιος, (2009), *Πόρισμα του Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία*, Αθήνα: ΕΣΥΠ/ΣΠΔΕ.